

Luonto naisen silmin

Naiset luontokirjoittajina

Toimittanut ja suomentanut
Tuija Tuomaala

Luonto naisen silmin

Luonto naisen silmin

Naiset luontokirjoittajina

Toimittanut ja suomentanut

Tuija Tuomaala

Punos

Suomen Kulttuurirahasto on tukenut tämän kirjan toimitus- ja suomennostyötä.

ISBN 978-952-69621-6-0

© Tuija Tuomaala ja Punos-kustannus 2023

Kustantaja: Punos-kustannus, Loviisa
www.punoskustannus.fi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

SISÄLLYS

Esipuhe	7
DOROTHY WORDSWORTH	27
Otteita päiväkirjasta	30
CAROLINE KIRKLAND	37
Metsäelämää	40
SUSAN FENIMORE COOPER	51
Hetkiä maaseudulla	54
Linnut ennen ja nyt	67
GRACEANNA LEWIS	73
Linnut ja niiden ystävät	75
ELIZA BRIGHTWEN	85
Nälkiintyneet kilpikonnat	87
Kuhnurikärpäset	92
MARY TREAT	99
Kehittyvätkö linnut arkkitehteina?	102
Hämähäkit ja ampieiset	109
CELIA THAXTER	121
Elämää Shoalsaarilla	124
ANNIE TRUMBULL SLOSSON	135
Erään näytteidenkerääjän kokemuksia	137
ARABELLA BUCKLEY	145
Elämä ja hänen lapsensa	148
Katsaus selkärankaisten voittokulkuun	154

SARAH ORNE JEWETT	161
Talviajelu	163
ANNA BOTSFORD COMSTOCK	181
Pieni paimentolainen	184
MABEL OSGOOD WRIGHT	191
Höyhenpukuiset filosofit	194
GENE STRATTON-PORTER	205
Harmaahaikara	208
Metsän kuoro	214
MARY HUNTER AUSTIN	219
Vesistöjen varsilla	221
EDNA BRUSH PERKINS	231
Mojaven valkoinen sydän	234
Lähteet	252

Esipuhe

Luonnosta kirjoittamisen juuret ovat kaukana historiassa. Luonto on kiehtonut ihmismieltä luultavasti aina, sillä meillä on tarve kuvata ja ymmärtää maailmaa ympärillämme. Kirjoittamalla on pohdittu ihmiskunnan ja yksilön suhdetta ympäristöönsä ja ihmisen paikkaa luomakunnassa. Luontokirjoittamisen historia on samalla historiaa siitä, millainen käsitys meillä on ollut itsestämme lajina; mitä on olla ihminen.

Aina 1900-luvun loppupuolelle saakka luontokirjoittaminen (engl. *nature writing*) näyttäytyi miehisenä kirjallisuudenlajina, eikä antologioissa juuri esiintynyt naiskirjoittajia. Klassikoiksi nostettiin sellaisia nimiä kuin Henry David Thoreau (1817–1862), John Muir (1838–1914) ja Aldo Leopold (1887–1948), joiden teoksia on käännetty myös suomeksi. Naisia ei myöskään tavattu mainita luonnontieteiden, luonnonsuojelun tai luontoajattelun historiaa käsittelevissä teoksissa. Syntyi mielikuva, ettei heitä ole alalla ollutkaan. Harvoja poikkeuksia oli Rachel Carson, jonka kirja *Äänetön kevät* (1962) aloitti keskustelun ympäristömyrkyistä ja vaikutti osaltaan nykyisen ympäristöliikkeen syntyyn. Vasta 1990-luvulta lähtien on englanninkielisessä maailmassa alkanut ilmestyä antologioita, artikkeleita ja tutkimuskirjallisuutta, joissa nostetaan laajemmin esiin luonnosta ja luonnontieteistä kirjoittaneita naisia ja nähdään heidän merkityksensä niin luonnonsuojelun, luonnontieteiden kuin luontokirjoittamisenkin kehityksessä.

Luonto naisen silmin on ensimmäinen suomenkielinen kokoelma naiskirjoittajien luontoa käsitteleviä kirjoituksia.

Vaikka luonnontutkijoiden ja luontokirjoittajien joukosta on vahvimmin noussut esiin tiettyjä samoja (mies)nimiä, kukaan ei pääse huipulle yksin. Tarvitaan tienraivaajia, tukijoita ja kumuloituvaa tietoa, niin kuin kaikilla tieteen- ja taiteenaloilla. Se on pätenyt etenkin naisiin ja aivan erityisesti aikana, jolloin nainen tieteessä – ja usein sen ulkopuolellakin – oli kummajainen eikä saanut osakseen samanlaista arvostusta ja tukea kuin miespuoliset kollegansa eikä naisilla ollut samantaisia mahdollisuuksia opiskella ja edetä urallaan kuin miehillä. Jokaisen tunnustusta saaneen nimen, niin naisen kuin miehenkin, takana on ollut joukko ahkeria, lahjakkaita ihmisiä, jotka ovat tehneet työtä tärkeinä pitämiensä asioiden eteen. Usein on ollut sattumanvaraista, kenen työ on noteerattu ja kenen unohdettu.

Naisten jääminen miesten varjoon on sekä kuvastanut että vahvistanut käsitystä siitä, että olemme eläneet maailmassa, jossa vain miehen kokemus on tärkeä ja vain miehen äänellä on arvovaltaa¹. Unohdetut naisäänet täydentävät osaltaan ihmisen luontosuhteen historiaa ja sen myötä koko maailman-kuvamme kehitystä.

Naiset ovat muovanneet merkittävästi luonnosta kirjoittamisen perinteitä. He yhdistivät aikanaan uudella tavalla luonnontieteitä, lyyristä luontokuvausta ja henkilökohtaisia luontokokemuksia, suuntasivat katseen erämaiden sijasta lähiluontoon ja nostivat jo hyvin varhain esiin luonnon suojelemisen tarpeen ja lasten luontokasvatuksen tärkeyden. Naisten kirjoitukset olivat yleensä tieteellisesti yhtä täsmällisiä ja tarkkanäköisiä kuin miestenkin, mutta lisäksi he kirjoittivat usein itsensä mukaan teksteihinsä ja suosivat tarinamuotoa.

He siis kirjoittivat narratiivista tietokirjallisuutta jo paljon ennen kuin koko käsitettä oli olemassa.

Mitä luontokirjoittaminen on?

Vaikka meitä suomalaisia on tapana kutsua luontokansaksi, meillä ei ole vahvaa luonnosta kirjoittamisen perinnettä eikä lajityypille ole vakiintunut suomenkielistä nimeä. Tavallisimmin puhutaan luonto- tai ympäristökirjallisuudesta, mutta ne ovat laajoja yläkäsitteitä ja pitävät sisällään niin luontopäiväkirjat, lajinmääritysoppaat, retkeily- ja eräkirjat kuin luonnon-suojelua ja nykyisin myös ilmastonmuutosta käsittelevän kirjallisuuden. Usein samaan kategoriaan menevät ympäristöhistoria, -filosofia, -psykologia ja -estetiikka.

Tässä kirjassa käytetään termiä *luontokirjoittaminen*. Sillä tarkoitetaan esseeperinteen mukaista tekstilajia, jossa pysytään tosiasioissa mutta jossa on mukana kirjoittajan omaa pohdiskelua tai henkilökohtaisia kokemuksia ja havaintoja. Muodoltaan teksti voi olla varsinaisen esseen ohella esimerkiksi artikkeli, kertomus, päiväkirja tai vaikkapa kirjoitetussa muodossa oleva luento.² Tässä kokoelmassa on mukana otteita myös kirjana julkaistuista teoksista.

Aristoteleen ajoista renessanssiin luontokirjoittaminen oli faktan ja fiktion sekoitusta. Maailma oli liian hämmäntävä ja pelottava kohdattavaksi ilman myyttejä ja tulkintoja, joista haettiin lohtua ja selityksiä luonnon ilmiöille.³ Luonnon ajateltiin olevan elävä organismi, hoivaava maaäiti. Vasta renessanssin aikana 1400- ja 1500-luvuilla keskioön nostettiin luonnon empiirinen tutkiminen. Luonnontiede alkoi rakentaa uutta maailmankuvaa havaintojen pohjalle, matematiikkaa apuna

käyttäen. 1500–1700-luvuille ajoittuva tieteellinen vallankumous muutti maailmankuvan rationaalisemmaksi. Luonto alettiin nähdä objektina, joka voitiin ottaa hallintaan ja jota voitiin käyttää ihmisen tarpeiden tyydyttämiseen. Luonto oli kuin kone, joka toimi mekanistisesti ja totteli luonnonlakeja.⁴

Järki ja tieto korostuivat valistuksen aikana 1700-luvulla, jolloin kirkon ylivalta alkoi murentua ja usko edistykseen oli vahva. Luonto nähtiin ennen muuta materiaalisen vaurauden lähteenä, ja luonnon tutkimista alettiin pitää tärkeänä myös taloudellisista syistä.⁵ Maailma alkoi teollistua, ja samalla alkoivat luonnonvarat ehtyä. Luonnon virkistysarvo ymmärrettiin, mutta luonto tarkoitti ensi sijassa ihmisen kesyttämää idyllistä ja lempeää luontoa. Romantiikan aika 1700-luvun lopulta lähtien toi mukanaan villin, koskemattoman luonnon ihailun.

Eniten luonnosta kirjoittamisen tapaan ja koko luonnon-tieteisiin vaikutti Darwinin luonnonvalintateoria, jonka hän esitti kirjassaan *Lajien synty* vuonna 1859. Maailma ei ollut enää suunnitelmallinen, Jumalan ohjaama järjestelmä eikä ihminen luomakunnan kruunu. Luonnontieteet alkoivat erikoistua ja jakautua osa-alueiksi, joiden harjoittaminen muuttui ammattimaisemmaksi. Se heikensi naisten äänen kuulumista, sillä naisilla ei vielä ollut pääsyä korkeampien opintojen pariin eikä heitä hyväksytty tieteellisten seurojen jäseniksi. Heidän oli entistä vaikeampi saada näkemyksiään ja kirjoituksiaan julki.⁶ 1900-luvun alkuun mennessä naisten tilanne kuitenkin parani.

Moderni luontokirjoittaminen syntyi teollisen ja darwinilaisen vallankumouksen ja luonnonvarojen liikakäytön muuttaessa luonnonhistoriallisen kirjoittamisen perinnettä. Kirjailijat alkoivat ilmaista huoltaan siitä vauhdista, jolla erämaita otettiin läntisen sivilisaation käyttöön, ja esittää vetoamuksia

luonnon suojelemisen puolesta. Myös romantiikan ajalle tyyppillinen ”villin” luonnon ihannoiti muutti tapaa, jolla luonnosta kirjoitettiin. Romantiikan vaikutusta oli myös kirjoittajan korostuminen. Kirjoittamisesta tuli omaelämäkerrallisempaa: kirjoittaja teki tutkimusmatkan sekä fyysiseen luontoon että omaan sisäiseen maailmaansa.⁷

Samoihin aikoihin kaunokirjallisuudessa alettiin siirtyä ulkoisesta kuvauksesta ihmisen sisäisiin tuntemuksiin. Luontokirjoittaminen vakiintui omaksi kirjallisuudenlajikseen 1800-luvun loppupuolella, kun luonnonhistoriallinen näkökulma, elämäkerrallisuus ja omakohtaisuus yhdistyivät. Myös poleemisuus tuli mukaan uutena piirteenä sitä mukaa kuin jännite sivilisaation ja luonnon välillä kasvoi ja kirjoittajat alkoivat kritisoida ympärillään näkemäänsä kehitystä.⁸

Onko sukupuolella väliä, kun kirjoitetaan luonnosta?

Amerikkalainen esseisti ja poliittinen aktivisti Mary Austin kirjoitti vuonna 1918, että naiset kykenevät kyllä näkemään maailman samalla tavalla kuin miehet, mutta heidän on pidettävä kiinni intuitiostaan ja kyvystään nähdä se myös aivan eri tavalla.⁹

Vaikka ei jakaisi Austinin käsitystä siitä, että naisen intuitio on erilainen kuin miehen tai että naiset kykenevät näkemään maailman jollakin erityisellä, sukupuolelleen tyyppillisellä tavalla, naiset ja miehet ovat kirjoittaneet erilaisessa kulttuurisessa kontekstissa¹⁰. Naisten elämää ovat 1900-luvun loppupuolelle saakka säädelleet monenlaiset normit ja rooliodotukset, eikä heillä ole ollut samanlaisia vapauksia ja mahdollisuuksia kuin miehillä. Siten myös naisten edellytykset

kirjoittaa ja saada kirjoituksiaan julki ovat olleet rajalliset, ja naisten kirjoitukset on otettu vastaan eri tavalla kuin miesten. Erilaisista lähtökohdista syntyy erilaista kirjallisuutta.

Naisen paikka oli pitkään kotona, ja luonnossa liikkuvaan naiseen suhtauduttiin epäluuloisesti, tuomitenkin. Naisen tuli huolehtia kodista, taloudesta, aviomiehestä ja lapsista, hänellä ei ollut syytä kuljeskella metsissä ja niityillä – maastossa leiriytymisestä puhumattakaan. Niinpä naiset tyytyivät usein tarkkailemaan luontoa kodin lähipiirissä. Lähiluontoa ei kuitenkaan pidetty arvossa, tuskin edes oikeana luontona. Luonto tarkoitti erämaata, luontoa eivät olleet pihapiirin varpuset ja hämähäkit tai kylätien varrella kasvavat harakankellot.¹¹

Naisille lähiluonto oli kuitenkin tärkeä. Se laajensi heidän elämänpiiriään kodin seinien ulkopuolelle ja antoi heille pako- paikan arjen askareista ja velvoitteista. Se tarjosi omaa aikaa ja tilaa ja avarsi maailmankuvaa.¹² Se, että naiset tarkkailivat samaa aluetta eri vuodenaikoina ja vuosina, oli myös tieteellisesti merkittävää. Pitkän ajan seuranta samassa paikassa antaa arvokasta tietoa esimerkiksi lajien välisistä suhteista ja niissä tapahtuvista muutoksista, laji- ja yksilömäärien vuosittaisesta ja vuodenaikaisesta vaihtelusta, eliöiden käyttäytymisestä sekä erilaisten sääilmiöiden ja ihmisen toiminnan lyhyt- ja pitkäaikaisista vaikutuksista.

Naiset olivat siis pääosin tekemisissä erilaisen luonnon kanssa kuin miehet, ja eri ympäristöissä esitetään eri kysymyksiä, etsitään erilaista tietoa. Niinpä naisilla on ollut oma erityistehtävänsä sekä luontokirjoittamisessa että luonnon-tieteellisen tiedon kartuttamisessa.

Myös suhtautumisessa luonnon tutkimiseen oli sukupuolten välillä eroa. Miehillä oli tyypillistä kerätä tai pyydystää näytteitä, viedä ne laboratorioon ja tutkia niitä siellä, leikellä,

luokitella ja nimetä ne. Jos kyseessä oli nisäkäs tai lintu, se saatettiin lopuksi täyttää. Naiset tarkkailivat mieluummin lajeja niiden omassa elinpiirissään ja tekivät havaintoja niiden esiintymisestä ja käyttäytymisestä.¹³ Toki jotkut naisetkin keräsivät näytteitä, etenkin hyönteisiä ja kasveja. Monet keräsivät huomattavia kokoelmia ja lahjoittivat ne luonnonhistoriallisiin museoihin. Naiset myös löysivät lukuisia uusia lajeja. Toisaalta moni nainen oli ylpeä nimenomaan siitä, ettei vahingoittanut tutkimiaan lajeja ja yksilöitä. Esimerkiksi lintuja naiset pääasiassa vain havainnoivat tai valokuvasivat.

Kielenkäytössäkin on naisten ja miesten välillä ollut eroja. Luonnosta on perinteisesti käytetty naiseen viittaavia kielikuvia, ja ne herättävät naisissa ja miehissä erilaisia ajatuksia ja tunteita. Naisten kirjoituksista on tyypillisesti puuttunut naisen ja luonnon rinnastaminen. Naiset eivät puhuneet esimerkiksi neitseellisestä luonnosta ja sen valloittamisesta, toisin kuin monet mieskirjoittajat.¹⁴ Ekokriittinen kirjallisuuden tutkimus on nostanut esiin kysymyksen, miten luontoa kuvaavat sanat ja metaforat vaikuttavat siihen, millaisena koemme luonnon ja miten sitä kohtelemme¹⁵. Esimerkiksi tieteellinen kieli ja kirjallisuuden kieli välittävät luonnosta ja sen kokemisesta erilaista kuvaa. Edellinen korostaa rationaalisuutta, jälkimmäinen vetoaa aisteihin ja tunteisiin.¹⁶ Kielen ja sukupuolen välille ei kuitenkaan voi automaattisesti vetää yhtäläisyysmerkkejä; vaikka miehet yleisesti ottaen suosivat tieteellistä ja naiset kaunokirjallista ilmaisua, poikkeuksia oli puolin ja toisin.

Naisten osuus luonnonsuojelussa

Nainen oli antiikin ajoista lähtien nähty tunneperäisenä olentona, jonka psyyke on erilainen kuin miehen. Niinpä hänen katsottiin olevan lähempänä luontoa kuin miehistä järkiperäistä maailmaa. Myös naisen fysiologia ja lisääntymiskyky lähensivät häntä luontoon, olihan hän kuin mikä tahansa nisäkäs. Raskaudet, synnytykset, imetykset ja lastenhoito myös sitoivat naisen tehokkaasti kotiin ja vähensivät hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskunnalliseen elämään aktiivisena toimijana. Yksityisen ja julkisen, luonnon ja kulttuurin, tunteen ja järjen kaltaisissa vastakkainasetteluissa oli selvää, kumpaan leiriin kuului nainen ja kumpaan mies¹⁷.

Naisen ja luonnon välistä yhteyttä korosti, että luontoa pidettiin pitkään elävänä organismina, hoivaavana äitinä. Toisaalta luonto oli villi ja kontrolloimaton, voimakkaiden luonnonilmiöiden tyyssija, silkkaa kaaosta – kuin nainen.¹⁸

Tunteita korostava romantiikan aika nosti yllättäen naiseuteen liitetyt ominaisuudet positiivisiksi ja jopa tavoittelemisen arvoisiksi, sillä niiden katsottiin edustavan kokonaisvaltaisempaa ihmisyyttä¹⁹. Koska naisten ajateltiin olevan luonnostaan yhteistyöhaluisia, huolehtivia ja hoivaavia, heidän katsottiin tunnistavan paremmin *kaikkien* elollisten tarpeet, muidenkin kuin lasten. Naisen osana oli näin ollen suojella elämää, myös luontoa.²⁰ Koska naisten yhteiskunnallinen rooli oli rajoitettu, heistä tuli elämän ylläpitäjiä ja suojelijoita.

Vaikka luonnonsuojelun juuret ulottuvat kauas, nykyaikaisen luonnonsuojeluliikkeen ja ympäristöajattelun katsotaan syntyneen 1800-luvulla, jolloin havahduttiin laajamittaisten metsänhakkuiden seurauksiin. Selvimmin se näkyi Britanniassa, Saksassa ja vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla eri-

tyisesti Yhdysvalloissa, missä nopea kaupungistuminen ja teollistuminen synnyttivät uudenlaisia ongelmia: veden, ilman ja maan saastumista, väestön keskittymistä sekä luonnon ja luonnonvarojen hävittämistä ja ryöstökäyttöä. Myös kansallista identiteettiä rakennettiin osittain luonnon varaan. Amerikassa ei ollut vanhaa kulttuuriperintöä kuten Euroopassa, mutta siellä oli koskematonta luontoa ja ainutlaatuisia maisemia. Niitä ei ollut varaa menettää.²¹

1800-luvun lopun toiseksi teolliseksi vallankumoukseksi kutsuttu kehitys eriytti sukupuolirooleja ja naisten ja miesten elämänpiirejä entisestään. Maatalousyhteiskunnassa naiset ja miehet olivat työskennelleet yhdessä tilallaan, mutta nyt naiset jäivät entistä tiiviimmin kodin piiriin toteuttamaan ”aitoa naiseuttaan”. Sen on katsottu osaltaan edistäneen luonnonsuojeluliikkeen syntymistä ja leviämistä. Luonnosta oli tullut sosiaalisesti hyväksytty näyttämö, jossa naiset saattoivat levätä ja virkistäytyä mutta myös tehdä työtä tutkijoina, opettajina, taiteilijoina ja luonnonsuojelijoina.²²

Naisten rooli luonnon suojelemisessa erityisesti 1900-luvun alkupuolella oli merkittävä²³. Naiset olivat 1800-luvun lopulla perustaneet ahkerasti erilaisia yhdistyksiä ja klubeja – kirjallisuuserhoja, naisten oikeuksia ajavia yhdistyksiä, rotusorron vastaisia seuroja – jotka edelsivät seuraavina vuosikymmeninä syntyviä lukuisia luonnonsuojeluyhdistyksiä. Kun keski- ja yläluokan naisten vapaa-aika teollistumisen ja kulutustavara-tuotannon myötä lisääntyi, kaikkea kun ei enää tarvinnut valmista itse kotona, heille jäi aikaa puutarhaan ja luontoon liittyville harrastuksille, mikä lisäsi kiinnostusta luontoa kohtaan²⁴. Naisjärjestöt toimivatkin aktiivisesti muun muassa metsiensuojelun puolesta ja saivat esimerkiksi Yhdysvalloissa 1900-luvun alussa satoja paikallisia luontokohteita lakisäätei-

sen suojelun piiriin²⁵. Naiset korostivat metsien ja vesistöjen merkitystä elämää ylläpitävinä järjestelminä, ajoivat uusien suojelulakien läpimenoa ja edistivät erityisesti lintujensuojelua.

Huoli luonnonvarojen liiakäytöstä ja metsien hävittämisestä ei tietenkään rajoittunut vain naisiin. Naiset kuitenkin nostivat esiin menetyksen psykologisen ja historiallisen merkityksen ja kulttuuriset ulottuvuudet. Luonnonvaroilla oli huomattavaa esteettistä ja symbolista arvoa, ja niiden vähenemisen myötä hävisi samalla arvokasta yhteistä varallisuutta sekä kulttuuri- ja luonnonperintöä.²⁶

George Perkins Marshin kirja *Man and Nature* (1864) mainitaan usein ensimmäisenä teoksena, jossa puhutaan ihmistoimien haitallisesta vaikutuksesta luontoon, muun muassa metsänhakkuiden aiheuttamasta eroosiosta ja aavikoitumisesta. Marsh ja hänen kirjansa on nostettu luonnonsuojelun historian ja luontokirjoittamisen kaanoniin.²⁷ Kuitenkin esimerkiksi Caroline Kirkland ja Susan Fenimore Cooper olivat kirjoittaneet samasta aiheesta jo parikymmentä vuotta aiemmin, Kirkland kirjassaan *Forest Life* (1842) ja Cooper teoksessaan *Rural Hours* (1850). Molemmista on näyte tässä antologiassa. Eikö naisten ääni kuulunut, eikö asia heidän sanomaan kuulostanut yhtä vakavalta, vai kirjoittivatko he kenties väärällä – liian ”naismaisella” – tavalla, kun vasta Marshin kirjan myötä havahduttiin huomaamaan, että ihmisen toimilla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia luontoon ja sen tasapainoon? Sekä Kirkland että Cooper ymmärsivät myös, ettei metsien hävittäminen tarkoita vain konkreettista puuston menetystä ja sen biologisia seurauksia, vaan menetys on lisäksi esteettinen, psykologinen ja historiallinen ja vaikuttaa vielä tuleviinkin sukupolviin.

Luonnosta ovat kirjoittaneet niin naiset kuin miehetkin, mutta pitkään vain miesten kirjoituksiin kiinnitettiin huomiota. Naisten yhtä tasokkaita ja monesti jopa urauurtavia kuvauksia pidettiin vähemmän tärkeinä. *Luonto naisen silmin* nostaa esiin unohdetut naisäänet.

Teollistumisen alkuajoista 1920-luvulle ulottuvat esseet ja tekstiotteet ihastuttavat viisaudellaan ja ajattomuudellaan. Ovatpa aiheena hämähäkit tai pikkulinnut, sankat metsät tai avarat autiomaat, kirjoittajat löytävät niistä luonnon lumon ja osoittavat ihmisen paikan kaiken keskellä.

Kirjan viisitoista kirjailijaa ja tiedenaista lähestyvät luontoa eri näkökulmista. Mukana on muun muassa Dorothy Wordsworthin päiväkirjamerkintöjä, Susan Fenimore Cooperin lintuhavaintoja ja Mary Hunter Austinin retkiä Kalifornian erämaihin. Yhteistä kirjoittajille on rakkaus luontoon ja halu suojella sitä.

